

Didaktika českého jazyka a literatury jako životní poslání

Jana Svobodová, PedF OU v Ostravě

jana.svobodova@osu.cz

Rozhovor s doc. PhDr. Ivanou Gejgušovou, Ph.D., při příležitosti jejího významného životního jubilea i pětadvaceti let působení na Pedagogické fakultě Ostravské univerzity vedla kolegyně Jana Svobodová

JS: Ivo, jsi známá jako všestranná oborová didaktička, odborně se věnuješ také literatuře 19. století a literatuře pro děti a mládež. Pocházíš z Ostravy, narodila ses v roce 1955. Jak vzpomínáš na dětské roky a na školu? Co tě tehdy formovalo jako příští češtinářku?

IG: Vyrůstala jsem v Ostravě v rodině, v níž se intenzivně četlo – jak oba rodiče, tak moje starší sestra. Já jsem dětské knížky dost brzy vyměnila za literaturu pro dospělé, ale neminuly mě ani dívčí romány po mojí babičce. Doma byla široká zásoba knížek – rodiče byli členy Klubu čtenářů. Bydleli jsme v Mariánských Horách a já si živě pamatuji na tamější veřejnou knihovnu, kam jsem odmala chodila s mamkou. Nosily jsme si domů hromady knih. Pokud jde o školu, učitelé češtiny na základní škole se nám dost střídali, ale na gymnáziu na mě měla zásadní vliv úžasná češtinářka Sylva Ševelová, nadšená milovnice literatury, která vedla výuku zážitkově.

JS: A co znamenala univerzitní léta v Brně?

IG: Potom na vysoké škole – studovala jsem v Brně filozofickou fakultu – jsem pochopila, jak cenné je propojovat literární složku výuky s tou jazykovou. Otevřel se mi svět jazykových disciplín. Líbila se mi jejich logičnost a spojitost. Měli jsme na ně nezapomenutelné odborníky. Patřili k nim Dušan Šlosar, Zdenka Rusínová, Radoslav Večerka, Jan Chloupek, Marie Krčmová, Miroslav Grepl spolu s nastupujícím mladým kolegou Petrem Karlíkem. Věhlasné osobnosti jsme měli i na literární disciplíně: Josef Hrabák, Dušan Jeřábek, Milan Kopecký, Karel Palas a z mého pohledu především Milan Suchomel, který nám v seminářích jedinečným způsobem ukázal, jak analyzovat a interpretovat literární dílo a jak literární dějepis využít pro hlubší pochopení uměleckých textů.

JS: Brno sis oblíbila?

IG: Brněnská univerzita byla pro mě doslova branou do nového světa. Brno jako takové, jeho kultura a atmosféra byly inspirující. Tak jako dřív v Ostravě jsem chodila hodně do kina, na fakultě existoval filmový klub, i do divadla, vybavuji si například skvělý janáčkovský cyklus v roce 1978 u příležitosti Janáčkova jubilea. Ale dostala jsem se dokonce do Divadla na provázku, což bylo nebývalé štěstí. Dělala jsem totiž na fakultě pomocnou vědeckou sílu u lingvistky Zdenky Rusínové, která byla s tím divadlem hodně propojená – přenechala mi svoji vlastní vstupenku. Velice jsem si tohoto privilegia vážila.

JS: Jak vypadal návrat do rodné Ostravy?

IG: Když jsem v roce 1980 odpromovala, shodou náhod jsem dostala místo na veliké průmyslové škole v Ostravě-Vítkovicích. Měli jsme v Ostravě v té době

s manželem už byt, tak jsem byla velice ráda, že mám možnost pracovního uplatnění. Hned mě tam hodili do hluboké vody: přidělili mi třídnictví a k tomu maturitní třídu. Průmyslovka nabízela večerní studium určené pro pracovníky obřích ostravských podniků. Práce bylo víc než dost, ale bavilo mě to a časem jsem se stala vedoucí předmětové komise. Mohli jsme tenkrát postupovat hodně samostatně, takže jsem se otkala a nadto měla vnitřní pocit svobody. Přece jen nás češtináře tam brali jako učitele méně významných předmětů – vedle strojařů a dalších inženýrů, kteří na průmyslovce měli prioritu.

JS: Jak se ti dařila výuka českého jazyka a literatury?

IG: Snažila jsem se naplňovat svou představu, že chci učit literaturu prostřednictvím uměleckého textu a že nechci nijak zanedbávat ani jazykovou stránku předmětu. Třídy byly hodně chlapecké, mladíky technicky orientované bylo třeba zaujmout i pro češtinu jako maturitní předmět. Stálo to úsilí. Vzdělávat jsem se pochopitelně musela také já sama. Hledala jsem cestu, místy jsem i váhala a zkoumala varianty postupu, které vedly k cíli. Měla jsem radost, když se mi to dařilo.

JS: Kdy jsi začala spolupracovat s ostravskou pedagogickou fakultou?

IG: V devadesátých letech jsem se úplnou náhodou stala cvičnou učitelkou, protože jiná kolegyně z naší školy se tohoto kroku obávala. Byla to výborná češtinářka, ale netroufala si. Měla strach, že nezvládne, když jí do třídy přijde houf vysokoškoláků. No a já jsem ji ochotně zastoupila, protože jsem si původně velmi naivně myslela, že vysokoškolští studenti učitelství češtiny z pedagogické fakulty přijdou do mé hodiny na náslech jednou – a dost. Ale ne, vznikla z toho trvalá spolupráce včetně pozdějšího vedení souvislých praxí.

JS: Kam mířily tvé další profesní kroky?

IG: Když jsem se pak dozvěděla, že na fakultě se vypisuje výběrové řízení na didaktiku, řekla jsem si, že s téměř dvaceti lety praxe bych to mohla zkusit. A tak jsem se od roku 2000 stala členkou katedry českého jazyka a literatury s didaktikou na Pedagogické fakultě Ostravské univerzity. Troufla jsem si na to, protože na střední škole jsem už měla pocit, že přešlapuji na místě. Na fakultě to byla velká změna – konec přešlapování, ale kvalifikační růst. Od začátku jsem vedla i praxe – a velice ráda. Škola je pro mě živá voda. Propojení teorie s praxí vnímám jako výborné, pomáhá to i mně osobně, abych věděla a viděla, čím to ve školách v praxi žije. Na základních školách, kam se dostávám, vidím posun od tradičních postupů k přínosným a potřebným inovacím. Fandím učitelům, kteří umějí hodně naučit a snaží se, aby žáci učivu opravdu porozuměli.

JS: Didaktika se ti stala osudem?

IG: Říkám, že didaktika oboru je jen jedna – propojila jsem postupem času problematiku od 1. stupně základních škol až po ty střední. Češtinář nemůže zůstat zapouzdřený jen v jedné oblasti, proto také jsem se při doktorátu zabývala interpretací uměleckého textu, pak jsem přešla k dětskému čtenářství a při habilitaci jsem se zaměřila na problematiku elementární, tedy 1. stupně základní školy. Od textů určených pro mladší školní věk to jde plynule k těm starším až po středoškoláky, je to jedna linka.

JS: Je nějaká didaktická „třešnička na dortu“?

IG: Doktorské studium didaktiky českého jazyka a literatury, u nás na katedře akreditované v roce 2015, za deset let existence znamenalo skutečně výrazný posun v naší odborné i didaktické práci, rozšířilo nám obzory tím, že při vedení disertační práce musíme dokázat propojit svůj pohled s přístupem doktoranda. Těší mě, když se daří inspirovat se a obohacovat se vzájemně.

Milá Ivo, děkuji za rozhovor. Víím, že na naší katedře není nikdo, kdo by Tě neměl rád! Přejeme Ti všichni nadále ten neutuchající elán, skvělé nápady a hodně zdaru ve všem, do čeho se pusťíš. Šťastná další léta a hodně zdraví!

Vzpomínka na prof. PhDr. Milana Kopecného, DrSc. (14. 5. 1925–17. 9. 2006)

Michaela Hashemiová, FF MU v Brně

michaela@phil.muni.cz

Pod sklem pracovního stolu mého otce byly zasunuty výstřižky s texty, ze kterých se dají snadno odvodit jeho životní priority. Jedna milostná báseň Sergeje Jesenina, jedna báseň Jana Skácela (otcova spolužák a kamarád) o životní opravdovosti a fejeton o tom, jak je důležité partnerské souznění se stejnými prioritami, na jehož autora si už nepamatuji. V dolním pravém rohu jeho pracovního stolu později, v závěru otcova života, přibyl krátký rukopisný text, jeho vlastní báseň, kterou si přál mít jednou zveřejněnou na svém parte. Končila slovy „a v té noci nadhvězděné budeme už pořád spolu“, a mohla být aluzí na známé Kantovo motto: „Hvězděné nebe nade mnou a mravní zákon ve mně.“ Otcův pracovní stůl tak svými výstřižky odkazoval k jeho dvěma láskám: celoživotní partnerce a práci, kterou nadřazoval všem svým aktivitám, a především morálnímu přístupu k životu.

Pohled do naší knihovny představoval jeho badatelské soustředění, a to jak na období českého humanismu, tak na literaturu označovanou tehdy jako barokní. Humanistickou literaturou se zabýval otec nejprve a dále i kontinuálně: jejím výsledkem se stalo celkem deset základních knižních publikací, z toho tři edice. Sem patří především syntéza *Český humanismus* (1988). Výsledkem otcova odborného soustředění se na barokní literaturu to bylo analogicky deset základních knižních publikací, kterými se od konce 60. let profiloval tehdy ještě jako solitér. Zahrnovaly publikace týkající se edic stěžejních děl tzv. oficiální literatury 17. století, z nichž uvádíme alespoň první edici *Staří slezští kazatelé* (1970); a edici poslední, a to Koniášovo *Vejtažní naučení* (1995).

V této souvislosti si dovolím dvě vzpomínky, a to na setkání ve Veverské Bitýšce, kde se zasloužil o jubilejní akci na spisovatele Valentina Bernarda Jestřábského, jehož *Vidění rozličná sedláčka sprostného* vydal později (v roce 1973; a předtím o něm napsal i drobnou monografii, 1969). Moje druhá vzpomínka vztahující se k otcovým